

Tiroit Bozukluklarının Tedavisinde Kullanılan İlaçlar

Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman OLĞAÇ
aolgac@gazi.edu.tr

Gazi Üniversitesi Eczacılık Fakültesi
Farmasötik Kimya Ab.D.

Giriş

- Tiroit Bezi ve Tiroit Hormonları
- Tiroit Hormonlarının Biyosentezi ve Taşınması
- Tiroit Bozuklukları

- Tiroit Replasman İlaçları
- Antitiroit İlaçları

Etki Mekanizmaları
Yapı Etki İlişkileri
Fizikokimyasal ve Farmakokinetik Özellikleri
Metabolizmaları

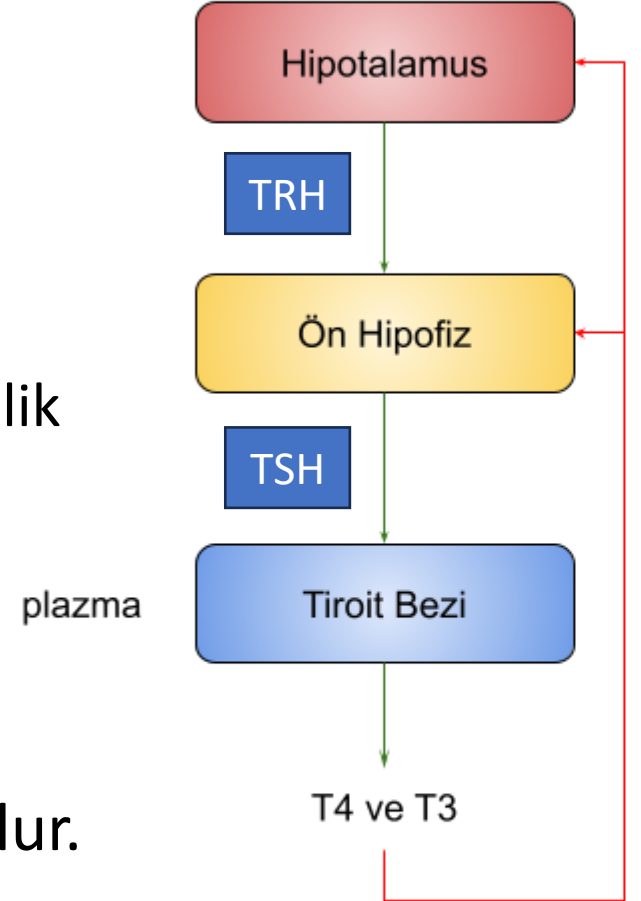
Tiroit Bezi

- Oldukça damarlı, düz bir yapıdadır.
- Trakeanın üst kısmında larinksin hemen altında yer alır.
- İki lateral lobdan oluşur ve bu lobları istmus birleştirir.
- Tiroksin (T_4) ve triiyodotironin (T_3) adlı iki önemli hormonun kaynağıdır.
  - Bu hormonlar, normal büyüme ve gelişme için hayati öneme sahiptir.
  - Enerji metabolizması ve protein sentezi gibi temel işlevleri kontrol ederler.
- Tiroit->Kalkan şekilli
- Memelilerin vücudunda iyot tutulumunu sağlayan tek organdır.

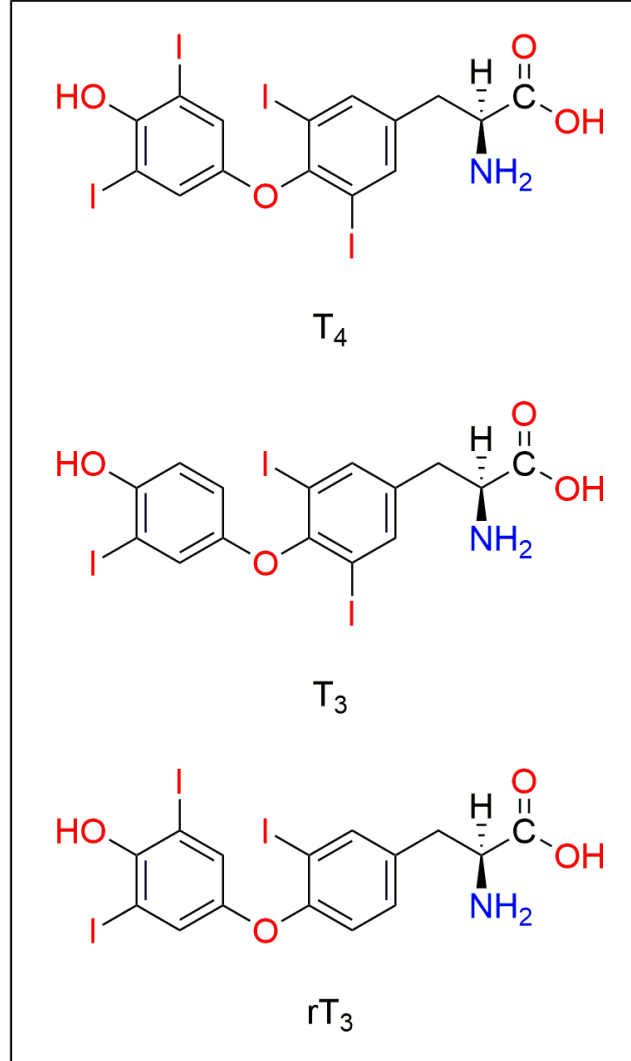
Tiroit Hormonları

- Metabolizma ve kalorijenezde rol almaktadırlar.
  - Hem yetişkinlerde hem de normal fetüs gelişiminde gereklidir.
  - Karbonhidrat ve lipit metabolizmasını artırır.
  - Artan oksijen tüketimiyle vücut ısısı yükselir, bazal metabolik hız artar.
- Salınımları hipotalamus ve hipofiz bezi ile kontrol edilir.
- Hipotalamus Tirotropin Salgılatıcı Hormon (TRH) salgılayarak hipofiz bezini uyarır.
- Hipofiz bezi de Tiroit Salgılatıcı Hormon (TSH) hormon salgılar ve tiroit bezinde hormon salgılanması uyarılmış olur.
- Hormon üretiminden sonra T_4 plazma düzeyleri geri besleme döngüsüyle TSH salımını inhibe eder.

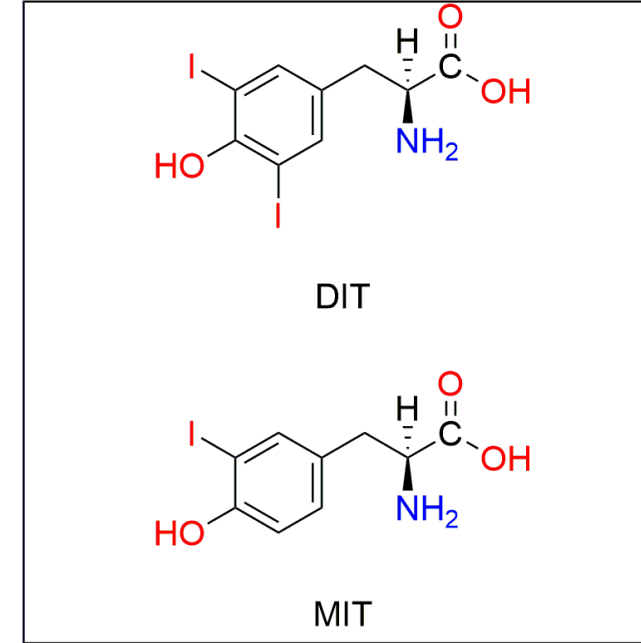

Tiroit Hormonları

Levotroksin
3,3',5,5'-Tetraiyodotiroksin

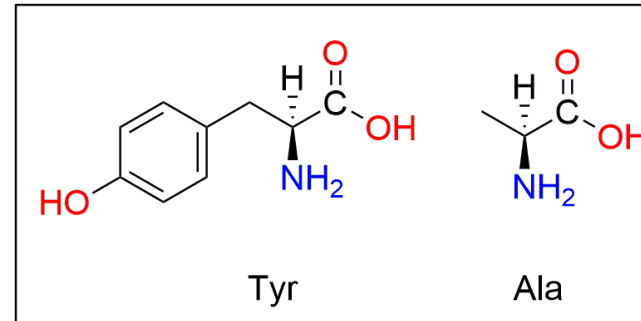

Triiyodotiroksin
3,3',5-Triiyodotironin

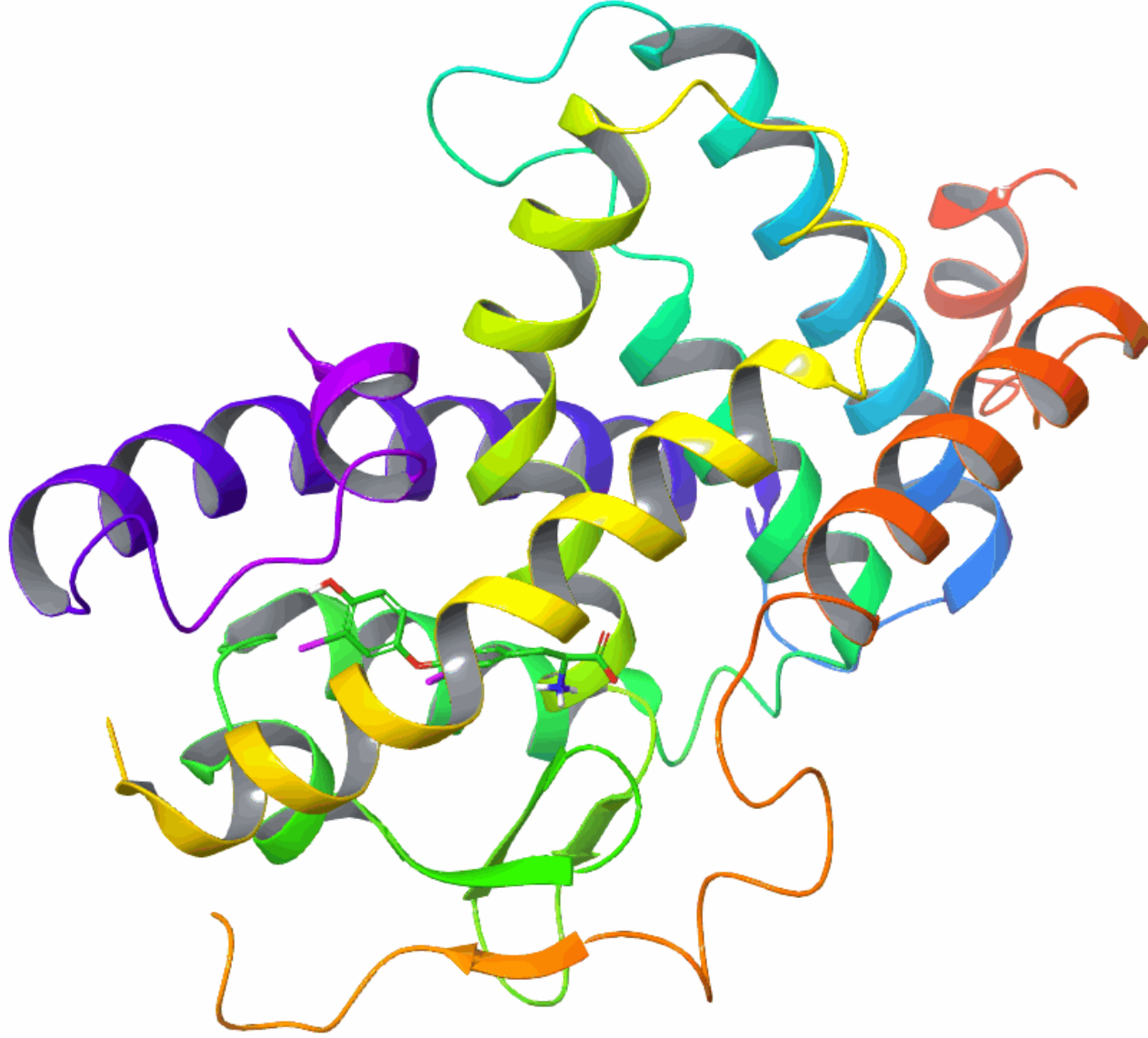
Diiyodotirozil

Monoiyodotirozil

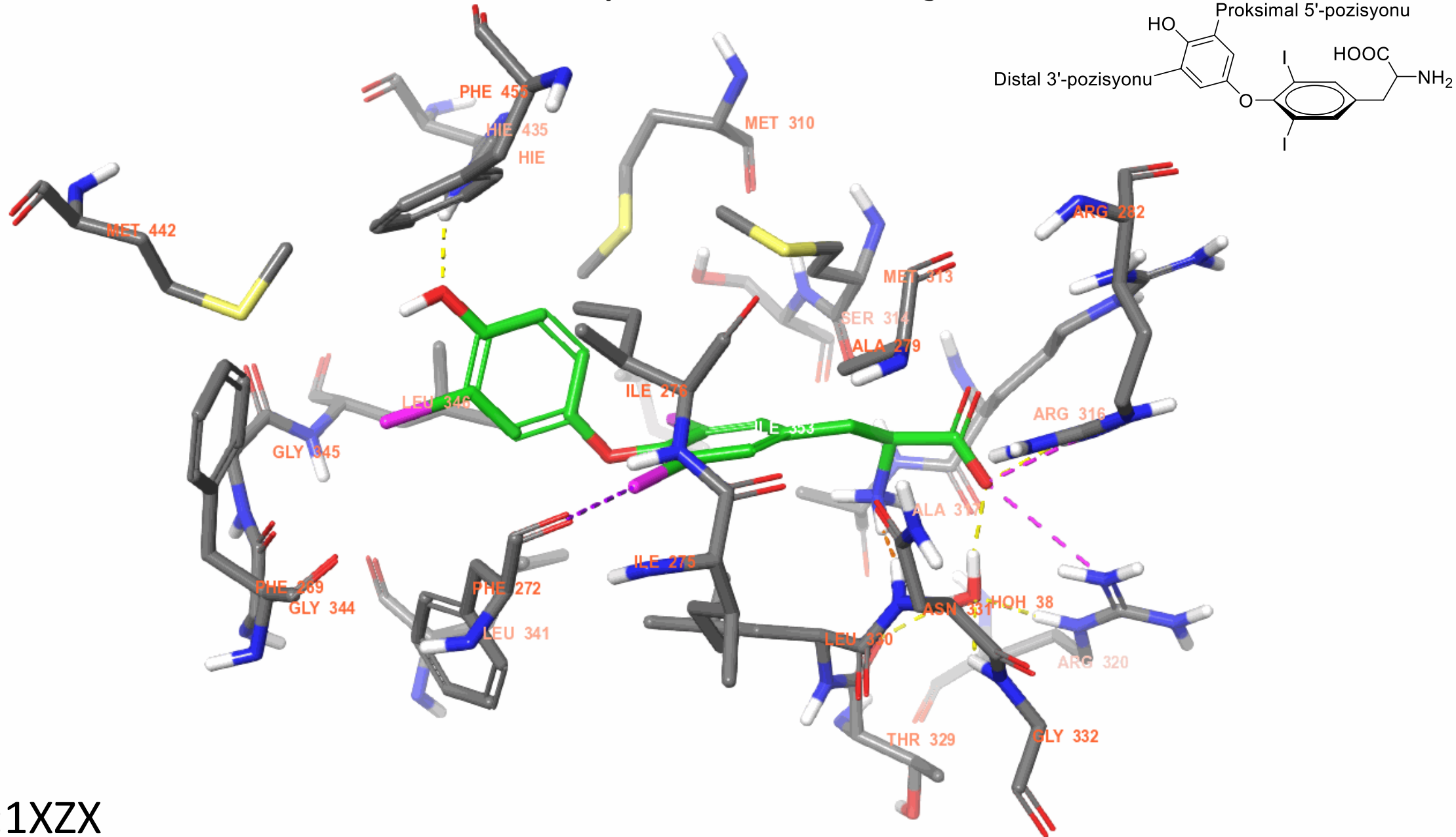
Tirozin aminoasidine bağlanarak sentezlenmektedirler. İyotlanmış yapılar birleşirken Alanin kopuşu gerçekleşir.

T₃-Tiroit Hormon Reseptör Etkileşimleri

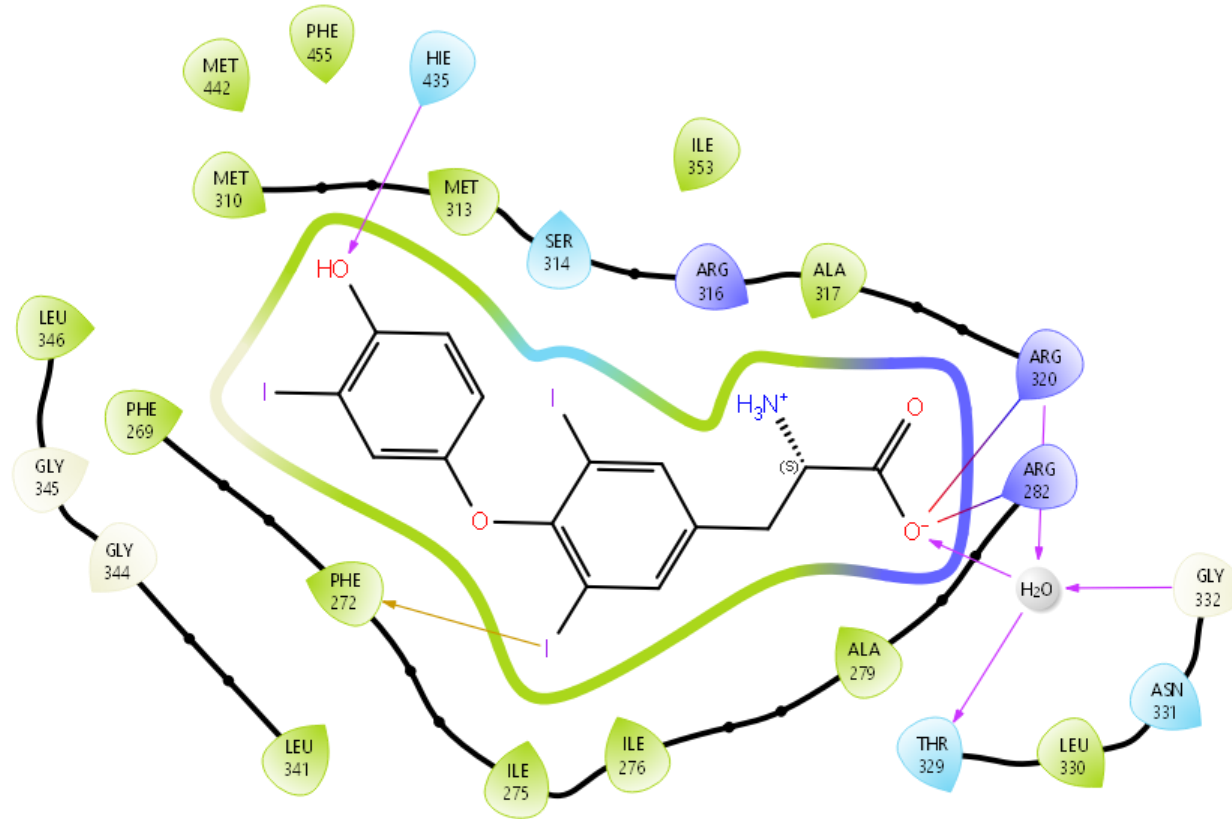
PDB Kodu:1XZX

T₃-Tiroit Hormon Reseptör Etkileşimleri

T₃-Tiroit Hormon Reseptör Etkileşimleri

PDB Kodu:1XZX

- Charged (negative)
- Charged (positive)
- Glycine
- Hydrophobic
- Metal

- Polar
- Unspecified residue
- Water
- Hydration site
- Hydration site (displaced)

- Distance
- H-bond
- Halogen bond
- Metal coordination
- Pi-Pi stacking

- Pi-cation
- Salt bridge
- Solvent exposure

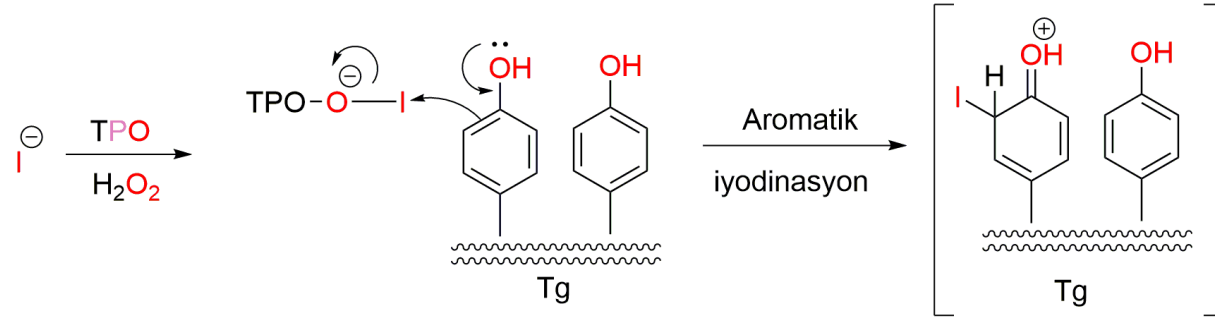
Tiroit Hormonlarının Biyosentezi

- Tiroit bezinin foliküler hücrelerinde gerçekleşir.
- Folikül küresel şekilli olup kolloid yapıdadır.
- Ana bileşeni tiroglobulindir (Tg, bir glikoprotein).
- Tg'deki tirozinler iyotlanmaktadır.
- İyot besinle alınarak ince barsağa ulaştığında emilir.
- Kan dolaşımıyla tiroit bezine ulaşır.
- Konsantre olur, oksitlenir.

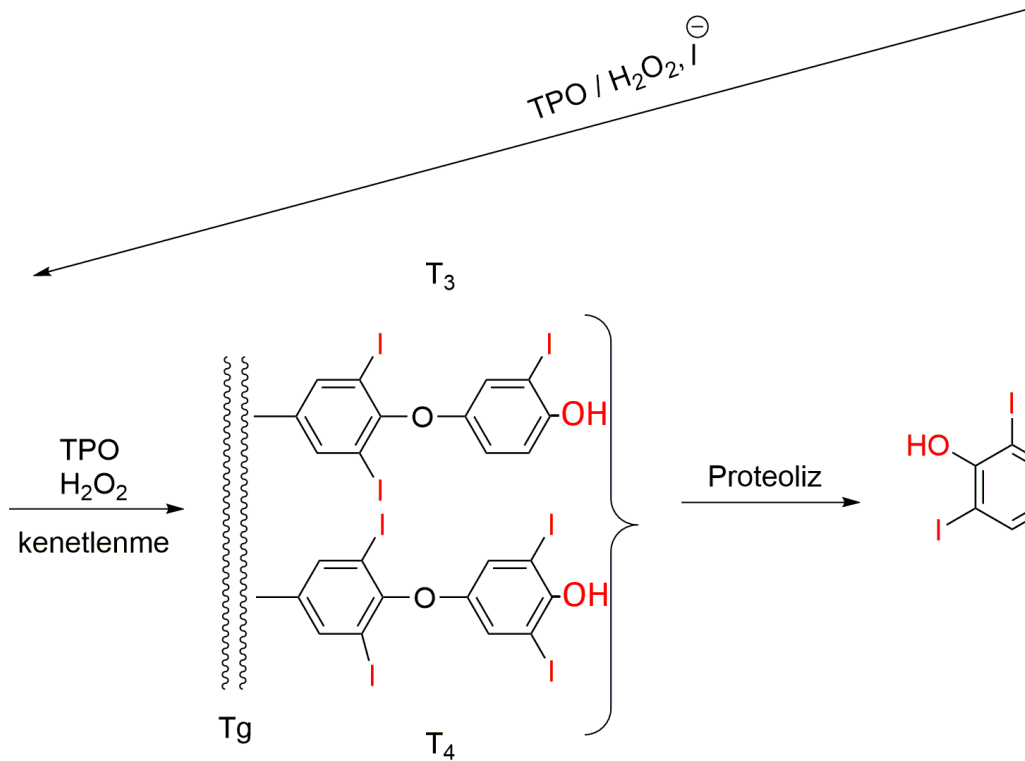
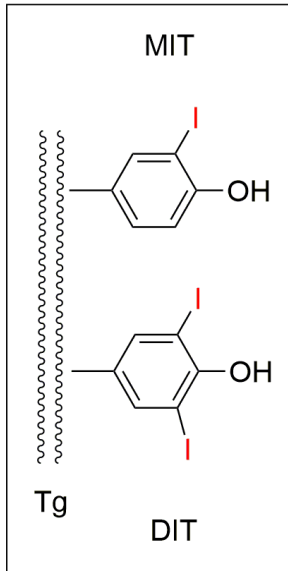
Tiroit Hormonlarının Biyosentezi

- İyodinasyon, tiroperoksidaz/tiroit peroksidaz (TPO) ve H_2O_2 katalizlenmesiyle gerçekleşir.
  - Monoiyodotirozin ve Diiyodotirozin (MIT ve DIT) meydana gelir.
  - MIT ve DIT'e bağlanma da TPO ve H_2O_2 ile katalizlenir.
  - İyotlanmış Tg proteolize uğrar ve T_4 , T_3 ve rT_3 meydana gelir.
- 4:1 oranında T_4 ve T_3 üretilmektedir.
- T_4 (prohormon) deiyodinaz enzimi etkisiyle aktif T_3 'e dönüşür.

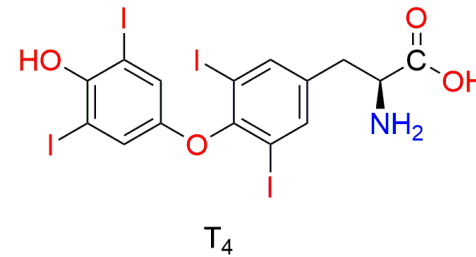
Tiroit Hormonlarının Biyosentezi

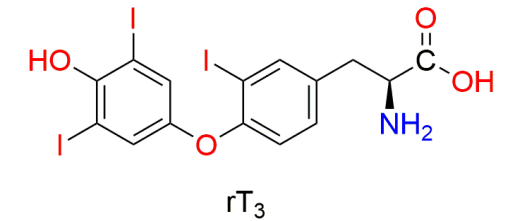
Tiroglobulin (Tg)
PDB Kodu: 7N4Y

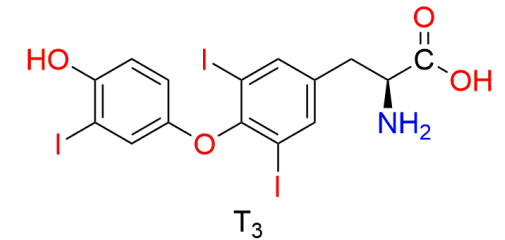
Proteoliz

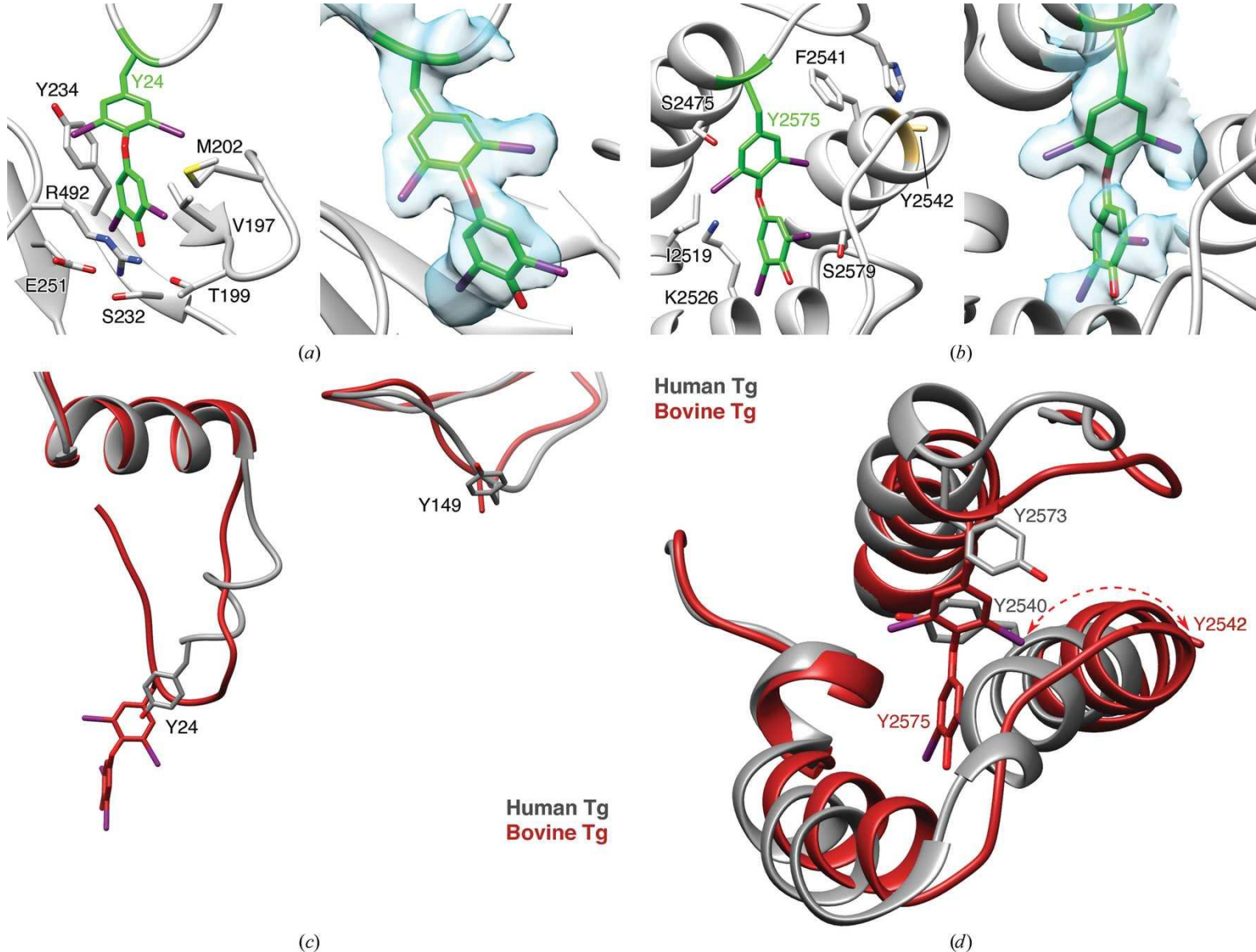
5-deiyodinasyon

5'-deiyodinasyon

Tiroglobulinde iyodotirozin nasıl bulunuyor?

Tiroit Hormonlarının Taşınması

- Dolaşımdaki hormonlar (% 99'undan fazlası) plazma proteinlerine bağlı olarak bulunur.
- Plazma proteinleri
  - tiroksin bağlayıcı globülün (TBG %80)
  - transtiretin (TTR %15)
  - insan albümini (%5) içerir.
  - Tiroit hormonu da plazma lipoproteinlerine az miktarda bağlanır.

Tiroit Bozuklukları

- TSH, T_4 ve T_3 plazma düzeyleri kontrol edilerek belirlenmektedir.
- Yaşam boyu ilaç kullanımı gerekmektedir.
- Hipotiroidizm
  - Tiroit hormonlarının eksikliğinde sentetik veya doğal hormonlar (hormon replasmanı) ile tedavi gerçekleştirilebilmektedir.
- Guatr
- Hashimoto Tiroidi (Otoimmün Hastalık)
- Hipertiroidizm
  - Antitiorit ilaçlarla tedavi edilmektedir.
- Graves Hastalığı

Tiroit Replasman İlaçları

Etki Mekanizmaları

- T_4 ve T_3 membran taşıyıcıları aracılığıyla hücreye girerler.
- $T_4 \rightarrow T_3'$ dönüşür.
- Çekirdek içerisine de girerek reseptörüne bağlanır.
- T_3 -reseptör kompleksi, spesifik genlerin transkripsiyonunun ya inhibe edilmesi ya da uyarılması etkilerine sahip belirli DNA dizilimleri ile etkileşir.

Tiroit Replasman İlaçları - Yapı Etki İlişkileri

- İki fenil halkasının O atomuyla birleşiminden meydana gelir.
- Halkaların uygun sübstitüsyonları gereklidir.
- Sentetik varyantlara karşın T_4 ve T_3 daha potenttir.

X, fenoksifenil farmakakoforu oluşturacak bir oksijen atomu olmalıdır.

R_1 alanin parçasıdır.

R_5 ve R_3 iyottur.

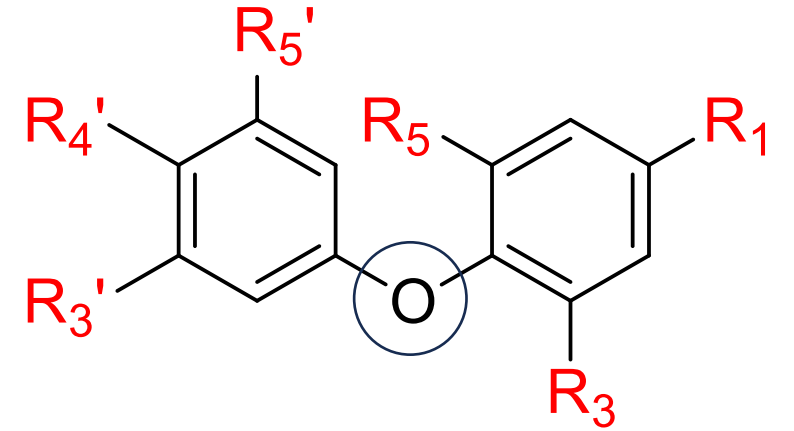
R_3' iyot olmalıdır.

R_4' hidroksi grubudur.

Bu özellikler triiyodotironin (T_3) yapısını tanımlar.

L- izomerler, *D*-izomerlerden daha aktiftir.

Eğer R_5' iyotsa bu yapı T_3 'ün pro hormonu olan tiroksi (T_4)'dir.

Tiroit hormon farmakoforu

Tiroit Replasman İlaçları

Kurutulmuş Tiroit USP

- Domuz veya sığırdan elde edilir. Bu hayvanlara aşırı duyarlı hastalarda kontrendikedir.
- %0,17-0.25 iyot içerecek şekilde standardize edilmiştir.
- GI enzimleri proteolizi gerçekleştirir.
- Barındırdığı T_4 ve T_3 miktarı değişebilmektedir. Dolayısıyla etki değişkendir.

Levotiroksin (T_4)

- $pK_a = 6,7$
- Oral biyoyararlanım %50-80
- Besinler biyoyararlanımını azaltır.
- Plazma proteinine %99 bağlanır.
- Etki süresi birkaç haftadır.
- $T_{1/2}=3-4$ gün
- Atılım %50 feçes %50 idrar.
- Etki süresi uzun

Tiroit Replasman İlaçları

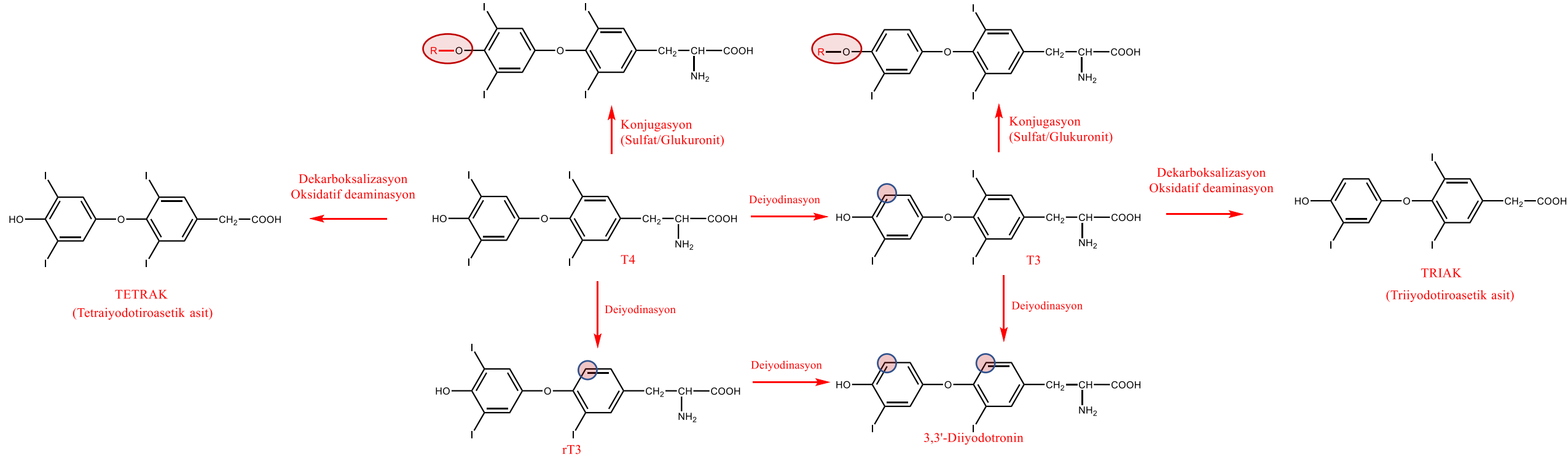
Liyotironin (T_3)

- Hızlı etki meydana gelir ve hızlıca ortadan kalkar.
- (Kalp hastalarında)
- $pK_a=8,4$
- Oral biyoyararlanımı %95
- Proteine zayıf bağlanır.
- Etki süresi birkaç gündür.
- $t_{1/2}=1$ gündür.
- %100 idrarla atılır.

Liyotirik

T_4 ve $T_3 \rightarrow 4:1$ oranında

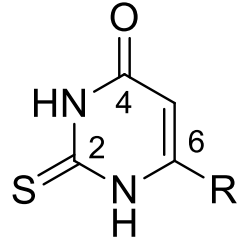
Tiroit Replasman İlaçlarının Metabolizmaları

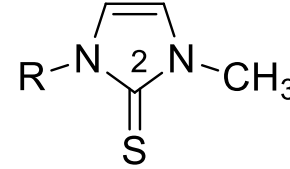
Antitiroit İlaçları

- Etki Mekanizmaları

Tiyourasilleri ve tiyoimidazollerini içeren beş ve altılı heterosiklik türevlerdir.

Tiyourasil (R = H)
Metiltiyourasil (R = CH₃)
Propiltiyourasil (R = C₃H₇)

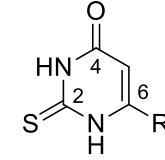

Metimazol (R = H)
Karbimazol (R = C₂H₅OCO)

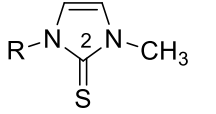
- TPO'nun güçlü inhibitörleridir.
- Tg üzerindeki tirozin kalıntılarının iyodinasyonunu ve iyodotironinleri oluşturan kenetlenme reaksiyonlarını önlerler.
- Bazıları, ayrıca T4 ve T3'ün 5'-DI enzimi tarafından periferik olarak iyodinasyonunu inhibe ederler.

Antitiroit İlaçları - Yapı Etki İlişkileri

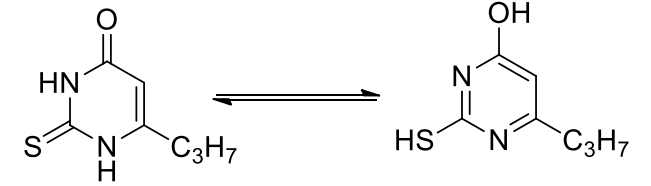
- Kimyasal olarak **siklik tiyoüre** yapısında
- Tautomer olarak bulunabilirler.
- Tiyourasiller (TU) ve tiyoimidazoller (TI), tiroit bezi içerisindeki TPO'ı inhibe eder.
- TU periferik deiyodinasyon inhibisyonu ile T_3 'e dönüşümü durdurur.
- TU yapı etki ilişkilerine göre;
  - Aktivite için C2 tiyoketo/enol ve nonsüstitüe N1 gereklidir.
  - C4 enol, C5 ve C6 alkil gruplarının varlığı aktiviteyi arttırır.
  - Tiyoimidazollerin TPO'a inhibitör etkileri tiyourasillerden daha fazla ve etki süreleri uzundur.
  - Tiyoimidazollerin periferik deiyodinasyon inhibitörü olmadığı gerçeği, N1'de metil grubunun varlığına bağlı olabilir.
  - Klinikte n-propil TU (PTU) ve 1-metil-2-merkaptimidazol (MMI) kullanılmaktadır.

Tiyourasil (R = H)
Metiltiyourasil (R = CH₃)
Propiltiyourasil (R = C₃H₇)

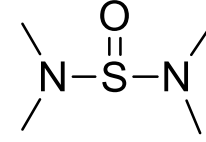

Metimazol (R = H)
Karbimazol (R = C₂H₅OCO)

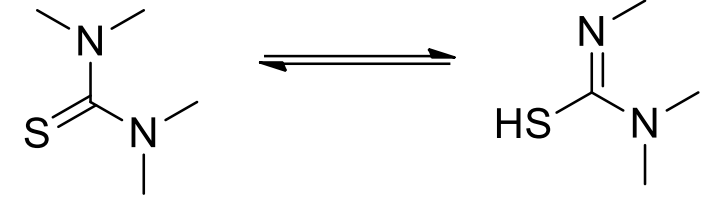

PTU keto-enol tautomerleri

Antitiroit İlaçları

Tiyoüre

Tiyoenol (SH) formu

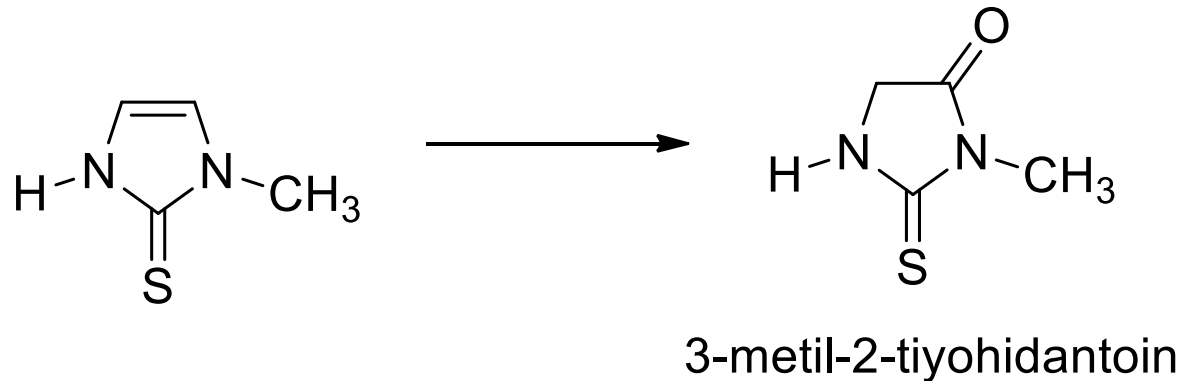
Fizikokimyasal ve Farmakokinetik Özellikleri

- PTU altı üyeli halkanın aromatik hale geldiği keto/enol tautomerleri halinde bulunabilir.
- PTU biyoyararlanımı % 50-80'dir. Kolayca emilir. Değişkenlik yüksek ilk geçiş etkisine bağlı olabilir.
- PTU plazma yarı ömrü 1,5 saattir. Buna rağmen tiroit bezinde biriktiğinden antitiroit etkinin devam etmesi veya dozlama aralığında kısa ömrün etkisi çok azdır.
- PTU % 80-90 oranında plazma proteinlerine bağlanır.
- Esas olarak böbreklerden atılır.
- MMI % 93'lik biyoyararlanımla oral olarak hızlıca emilir.
- MMI plazma yarı ömrü 5-6 saattir, fakat PTU'ya benzer şekilde tiroit bezinde biriktiğinden antitiroit etkiye veya dozlama aralığına çok az tesiri vardır.
- MMI serum albüminine bağlanmaz. Esas olarak böbreklerden atılır.

Antitiroit İlaçları

Metabolizmaları

- PTU inaktif N1-glukuronit konjugatı şeklinde atılır.
- MMI çoğunlukla 3-metil-2-tiyohidantoin şeklinde büyük oranda karaciğerde metabolize edilir.

Kaynakça

- Victoria, F. R., S. William, Z., Lemke, T., & Williams, D. A. (2019). Foye's principles of medicinal chemistry (8th ed.). Philadelphia, PA: Lippincott Williams and Wilkins.